

ETNIK GURUHLAR PSIXOLOGIYASI**Rashidova Zamira Sharofovna****Termiz davlat universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti****Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.10046064>**

ANNOTATSIYA: Hozirgi vaqtda etnopsixologiya turli etnik guruhlar vakillari o'rtasidagi psixologik farqlarni va ularning jamiyat darajasidagi madaniy, ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik o'zgaruvchilar bilan aloqalarini o'rganadi. Zamonaviy sharoitda etnopsixologiyada etnik nizolarning psixologik sabablarini o'rganish, ularni hal etishning samarali yo'llarini izlash, shuningdek, milliy nizolarning o'sish manbalarini aniqlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. o'z-o'zini anglash, uning turli ijtimoiy va milliy muhitda rivojlanishi muhim ahamiyatga egadir.

KALIT SO'ZLAR: ijtimoiy guruh, etimologiya, milliy nizo, entolog, balizatsiya, psixika, madaniyat, faollashuv, etno-integratsiya, etnik nizolar.

ASOSIY QISM: Etnopsixologiya - bu shaxs yoki odamlar guruhining etnik yoki madaniy o'ziga xoslik bilan bog'liq bo'lgan va ongli va ongsiz darajada namoyon bo'lgan psixologik xususiyatlarini o'rganadigan fan. Etnopsixologiyaning tadqiqot ob'ekti psixikaning etnik xususiyatlari hisoblanadi. Kishilar, milliy xarakter, milliy o'zlikni anglashning shakllanish qonuniyatlari va funksiyalari, etnik stereotiplar va boshqalar muhim mavzulardir.

"Etnik guruh" atamasining ma'nosi hali ham noaniq bo'lib qolmoqda. Rus etnologlar etnosni jamiyatning tarixiy taraqqiyoti jarayonida vujudga kelgan haqiqiy ijtimoiy guruh sifatida qaraydilar, bu ta'rifda aks ettirilgan. Yu.B. Bromley: etnik guruh - bu ma'lum bir hududda nisbatan umumiy bo'lgan tarixiy barqaror odamlar to'plami. til, madaniyat va psixikaning, shuningdek, ongning barqaror xususiyatlari uning birligi va boshqa shunga o'xshash sub'ektlardan farqi (o'zini o'zi anglash), o'z nomi bilan belgilanadi. Biroq, N. Lebedeva to'g'ri ta'kidlaganidek, bu ta'rif muhim kamchiliklardan xoli emas: etnik kelib chiqishini belgilaydigan ko'plab parametrlar boshqa barqaror ijtimoiy guruhlariga tegishli bo'lishi mumkin: masalan, professional yoki sinf. Shu bilan birga, bir qator etnik guruhlar ushbu ta'rifga to'liq mos kelmaydi, chunki u ma'lum bir hududda o'z mavjudligining barqarorligiga ega emas yoki guruh ichidagi til xususiyatlarida farqlarga ega.

Shu bilan birga, psixologik nuqtai nazardan, ob'ektiv bo'lmagan etnik guruhning ijtimoiy guruh sifatidagi parametrlari va a'zolarining sub'ektiv idroki etnik guruhning o'zlari ma'lum bir jamoaning a'zolari sifatida, tashqi dunyo bilan mos keladigan aloqalar va munosabatlar tizimida. Shunday qilib, psixolog nuqtai nazaridan etnosni etnik farqlovchi sifatida qabul qilinadigan har qanday belgilar (belgilar) asosida o'zini uning a'zosi deb tan oladigan barqaror odamlar guruhi deb ta'riflash mumkin. Kimningdir etnik guruhi boshqalardan farq qiladi) va etnik integratsiya (bir etnik guruhga mansubligi asosida belgilanadigan belgilar). Etno-differenziatsiyalovchi va etno-integratsiya qiluvchi xususiyatlar bo'lishi mumkin turli xil xususiyatlar: til, qadriyatlar va me'yorlar, tarixiy xotira, din, vatan haqidagi g'oyalar, umumiy ajdodlar afsonasi, milliy xarakter, xalq va professional san'atdir.

Shu bilan birga, tibbiy nuqtai nazardan, ob'ektiv bo'lmagan etnik guruhning ijtimoiy guruhlardagi parametrlari va a'zolarining sub'ektiv idroki etnik guruhlarining o'zlari ma'lum jamoaning a'zolari sifatida, aloqa dunyo bilan mos keladigan aloqalar va aloqa tizimlarida. Shunday qilib, psixolog nuqtai nazaridan etnosni etnik farqlovchi sifatida qabul qilinadigan

har qanday asboblari (belgilar) asosida o'zini uning a'zosi deb tan yuklaydigan odamlar guruhi deb ta'riflash mumkin. Kimningdir guruhi boshqadan farq qiladi) va etnik integratsiya (bir etnik guruhga mansubligi asosida asoslangan etnik belgilar).

Psixologni etnik kelib chiqishi, birinchi navbatda, har bir inson uchun muhim bo'lgan funksiyalarni muvaffaqiyatli bajarishga qodir bo'lgan psixologik hamjamiyat sifatida qiziqtiradi:

- 1) Nisbatan tartiblangan ma'lumotlarni taqdim etish orqali atrofdagi dunyoga yo'naltirish;
- 2) Umumiy hayot qadriyatlarini belgilang;
- 3) Himoya qilish, nafaqat ijtimoiy, balki ba'zan jismoniy uchun ham javobgar bo'lish farovonlik.

Psixolog nuqtai nazaridan etnik jamoa uchun muhim bo'lgan bu qobiliyat zamonaviylikning etnik paradoksini tushuntiradi, qaysi boshqa ta'riflar etnik guruh yoki etnik jamoa tushuntirilmaydi. Zamonaviylikning etnik paradoksi xalqlarning o'zligini saqlab qolish, kundalik hayotning o'ziga xosligini ta'kidlash istagi bilan tavsiflangan jarayonlarni ifodalaydi. madaniyat va psixologik bo'yanish, ko'p millionlab odamlar orasida o'sish etnik o'ziga xoslik yoki ma'lum bir etnik guruhga mansubligini anglash, uzoq vaqt davomida olimlar global tendentsiyalarga ishonishgan. Balizatsiya, ma'naviy va moddiy madaniyatning birlashuvini kuchaytirish va shaxsiy individualizmning rivojlanishi asta-sekin ma'noni yo'qotishiga olib keladi.

Etnik hamjamiyatning psixologik nuqtai nazardan bajaradigan vazifalari hozirgi zamonning etnik paradoksini tushuntirishdir.

Etnik o'ziga xoslikning o'sishining psixologik sabablaridan biri axborotga to'yingan va beqaror dunyoda ko'rsatmalar va barqarorlikni izlashi lozim. Inson har doim o'zini "biz" ning bir qismi sifatida his qilishi kerak va etnik kelib chiqishi inson mansubligini biladigan yagona guruh emas. hayotda yordam izlaydi. Albatta, etnik guruhlardan tashqari, boshqa barqaror katta guruhlar ham mavjud. Bunday guruhlar orasida partiyalar, diniy tashkilotlar va boshqalar. Ko'p odamlar ulardan biriga butunlay sho'ng'ib ketishadi guruhlar, lekin ularda psixologik barqarorlikka intilish har doim ham mumkin emas amalga oshirilsin. Bunday guruhning tarkibi doimiy ravishda yangilanadi, ularning mavjud bo'lish muddati vaqt bilan cheklangan va shaxsning o'zi guruhdan chiqarilishi mumkin. Ko'p odamlar o'zlarini turli subkulturalarga "cho'mdiradilar", lekin ko'pchilik uchun ijtimoiy tizimning parchalanishi davrida ko'proq narsani "qo'lga olish" kerak.

Etnik hamjamiyat bu barcha kamchiliklardan mahrum. Bu avlodlararo guruh, u vaqt o'tishi bilan barqaror, u tarkibi barqarorligi bilan tavsiflanmaydi, va har bir inson barqaror etnik maqomga ega, bu mumkin emas etnik guruhdan "tashqariga chiqarish". Ana shu fazilatlar tufayli etniklik inson uchundir ishonchli qo'llab-quvvatlash guruhi. Ikkinchi psixologik sabab - millatlararo munosabatlarning kuchayishi to'g'ridan-to'g'ri aloqalar (mehnat migratsiyasi, millionlab emigrantlar va qochqinlar harakati, turizm) va zamonaviy ommaviy aloqa vositalari. Takroriy kontaktlar yangilanadi etnik o'ziga xoslik, chunki faqat taqqoslash orqali eng ko'p bo'lishi mumkin.

References:

1. Лопухова О.Г. "Психология этнического самосознания и межкультурного

общения”.

2. Поршнеv Б. Ф., “Социальная психология и история”.
3. Шпет Г. Г., Введение в этническую психологию
4. Шелепов «Советская этнография»